

Igor Guzelj
novinar

Banka, strici in volkovi

Ali Slovenija je pravna država? Seveda je. Toda to še ne pomeni, da je tudi civilizacijsko zrela, za prebivalce vsestransko varna, prijazna, v socialnem smislu pravična skupnost svobodnih osebkov. Pravna država ni dovolj. Ni dovolj samo dopolnjevati zakonodajo, mašiti luknje v njej ali naknadno prepovedati in na papirju sankcionirati pojave sužnjeposestniških odnosov in gospodarskega predatorstva. Oboje je postalo nekaj običajnega v naši družbi, v kateri očitno teče pospešeno razslojevanje v kaste. Recessija je namreč zelo nazorno razkrila, da smo v Sloveniji priče brezobzirni zlorabi statusnih in položajskih privilegijev. In hkrati smo – zlasti v političnih in gospodarskih sferah – priče tudi nepriznavanju oziroma zanikanju kakršnekoli odgovornosti posameznikov, ki te privilegije uživajo. Dozdevno demokratična oblast se le obotavljaivo odziva na spoznanje, da je slovenska delovna sila, vključno s fizikalci iz uvoza, v imenu profita (ali kleščjenja izgub) degradirana v nekakšno pomožno stroškovno postavko, pri kateri je mogoče dosti lažje varčevati kot pri surovinah in energentih.

In dosti lažje je sto delavcev vreči na cesto, še dvestotim pa prenehati plačevati pokojninsko zavarovanje, kakor razviti marketinško bolj zanimiv proizvodni programi in zanj najti kupca. Prvo so znali že srednjeveški valpti, drugo zmorejo le redki moderni menedžerji, med katerimi ni nikogar od »nenadomestljivih« direktorskih korifej, ki bi po besedah razvpitega Zdenka Pavčka utegnili oditi unovčevati svojo izjemnost v tujino, če jim bomo odvzeli ugodnosti, zapisane v individualnih pogodbah. Mislim sicer, da bi jih lahko mirno pogrešali, mislim celo, da bi jim ob odhodu morali dati v podpis izjavo, s katero se v dobro ljudstva odreka jo pravici do profesionalne vrnitve, če zahtevnost ponujenih opravil in nalog kakorkoli presega raven nalog čuvaja balinišča ob lokalnem domu upokojenecv.

Žal se v resnici ne bo izselil noben podjetniški grobar. Slovenija je za razne volkove, za gradbene baron(ice) in za krizne poslododje, ki kriz ne preprečujejo, marveč jih povzročajo, slej ko prej objubljena dežela. Kot slišim, Pahorjeva vlada tehta, kako po poldrugem desetletju njihovega obstoja zagotoviti, da bodo nadzorni sveti gospodarskih družb končno začeli delati tisto, kar izhaja že iz naziva: da bodo nadzirali uprave, gledali, kaj počno, potrjevali ali zavračali investicijske programe, spremljali tekoče poslovanje, tehtali smotrnost novih predlogov in načrtov. Ob vsesplošnem zgražanju, ki ga je izzvala milijonska odpravnina prvega moža državne NLB Marjana Kramarja, bi človek pričakoval, da bo koalicijska kamarila podkurila vsaj nekdanjemu predsedniku nadzornega sveta, gospodu Žuniču, ki je privolil v nezaslišano drage pogoje, pod katerimi je bilo šele mogoče direktorju od davkoplačevalcev sanirane banke pokazati vrata. Ampak ne: bojda primanjkuje ustreznih pravnih podlag, da bi država kot lastnik lahko ukrepala zoper tipe, ki jih je sama povzdignila v varuhe svojih interesov. Priče smo sistemski shizofreniji brez primere in obenem brezsravnemu sprenevedanju, saj po zakonu o gospodarskih družbah, sprejetem še v otroški

dobi samostojne Slovenije, člani nadzornih svetov za posledice svojega ravnanja ali mirovanja odgovarjajo z vsem premoženjem. Teoretično, kajpak.

Vmes se je sto in sto naših firm sprivatiziralo, preoblikovalo, prodalo, mnoge so prevzeli tranzicijski finančniki ali hišni menedžerji, več deset jih je poslovodska elita izčrpala, okradla, zafurala ali zavestno uničila, vendar do danes niti en nadzornik kateregakoli podjetja na celotnem ozemlju RS ni bil prisiljen plačati niti evra kazni. Čas, ki so ga različne organizacije, institucije in klubi, denimo Socius, v preteklosti namenile razpravam o vlogi, pomenu in slovenskim potrebam najbolj ustreznemu tipu nadzornih svetov, je bil očitno vržen proč, v razmerah, v kakršnih smo, pa je pravzaprav sreča, da se fikcijskih umovanj raznih profesorjev, ekonomistov in velegospodarstvenikov nihče več ne spomni.

Dve vrsti nadzornih svetov sta se uveljavili (ali bolje: neovirano razbohotali) v naši družbenopolitični klimi – in obe je mogoče uvrstiti v kategorijo zajedavskih tvorob. Prva je podobna družičini dobrodušnežev pod taktirko častivrednega, s priznanji ovešenega strica zaščitnika, ki je bil nekoč mogočen poslododja in je svojo firmo srečno pripeljal iz dogovornega socializma v nedonošeni kapitalizem. Pred upokojitvijo je poiskal in ustoličil naslednika po lastnem okusu, sebi pa namenil fotelj predsednika nadzornega sveta, iz katerega je mogoče pokroviteljsko opazovati, kaj počne patronov izbranec. In če se vam zdi, da bi lik staroste v fotelju utegnil pripadati Jožetu Staniču, Tonetu Turnšku ali Janku Kosmini, se sploh ne motite.

Ti gospodje so funkcijo nadzornika spremenili v nekaj, kar je podobno spečemu dedku Mrazu. Ko so nazadnje le odprli oči, je bila kriza že na vrhuncu; Šrota in Bavčarja je odplavilo iz Pivovarne Laško oziroma iz Istrabenza, v Gorenju je vrelo zaradi beraških plač, dramo v škofjeloškem LTH, kjer so do nedavna tudi delali hladilnike, pa smo v nadaljevanjih spremljali po televiziji. Omenjamo jo zato, ker je z mesta tamkajšnjega šefa NS pobegnil bivši Gorenjev superdirektor Jože Stanič, še preden bi ga kdo utegnil prepoznati kot sokrivca katastrofe. Kosmina in Turnšek sta odstopila v slogu Pilata, češ da sta razočarana, ker dogodki v enem in drugem regijskem gospodarskem velikanu ne tečejo po njihnih pričakovanjih. In nihče v državi ni niti pisnil.

Druga oblika počasne katastrofe so med seboj zlizane poslovodne in kontrolne ekipe, verige interesno, pogosto tudi rodbinsko povezanih prijateljev, sošolcev in somišljenikov, ki si ne stopajo na žulje. Delujejo po načelu »mi se imamo radi« in »jaz tebi, ti meni«, v javnih podjetjih in družbah, kjer je (so)lastnik država, pa je odločilna strankarska pripadnost. Leto ali dve po prevzemu oblasti »naše« nadzirajo oziroma jim tvorno asistirajo zgolj »naši« kadri. Pravna država je spet enkrat ostala zakopana nekje v uradnem listu in je čedalje bolj privid, realnost pa so trupla zdravstveno neoskrbljenih gradbenih sužnjev in zaradi socialnih transferov obubožana blagajna ministra Svetlika. ■

**Jože Stanič,
Tone Turnšek,
Janko Kosmina
in njim podobni
gospodje
so funkcijo
predsednika
nadzornega
sveta spremenili
v nekaj,
kar je podobno
spečemu dedku
Mrazu.**